
Mag het ietsje minder?

Loonen, T.;Schepen, A.
zaterdag 21 april 2012, 00:00

Tom Loonen en Arjen Schepen

Amsterdam

Kiest u ervoor zelf de regie te houden over uw pensioenopbouw, dan kunt u voor nare fiscale verrassingen komen te staan als de opbrengst tegenvalt

Veel van de problemen waarmee pensioenfondsen kampen – een lage rente, dalende vastgoedprijzen en tegenvallende beurskoersen – treffen ook de ondernemer die in eigen beheer zijn oudedagsvoorziening opbouwt. Met nog een complicerende factor: een Belastingdienst die zijn claim op de uitgestelde inkomsten van de directeur grootaandeelhouder (dga) niet graag verloren ziet gaan.

Eerder (FD Weekend, 3 maart) is uitgelegd welke mogelijkheden bezitters van minimaal 10% van de aandelen van een bv hebben om in eigen beheer pensioen op te bouwen. Veel dga's kiezen hiervoor vanwege de flexibiliteit, schijnbare kostenbesparing, de mogelijkheid om het pensioen 'in de zaak' te laten en de beleggingsportefeuille zelf samen te stellen.

Maar die vrijheden gaan gepaard met verantwoordelijkheden. Er zullen op pensioendatum voldoende middelen aanwezig moeten zijn om het pensioen uit te keren. Zo niet, dan kan er niet gewoon beslist worden om met minder genoeg te nemen – de fiscus wil het volle pond zien.

De dekkingsgraad van een pensioen bestaat uit de pensioenverplichting en het hiervoor beschikbare vermogen. De belangrijkste verplichting van de pensioen-bv is uiteraard de jaarlijkse uitkering van het toegezegde nominale pensioen. De hoogte hiervan wordt bepaald door het genoten salaris van de dga, de diensttijd en de toegezegde pensioenvorm: meestal eindloon of middelloon. Als de pensioendatum eenmaal is bereikt, staat de omvang van het nominale pensioen vast. In veel gevallen zal de toezegging bovendien een 'waardevast pensioen' inhouden, waarbij de uitkering geïndexeerd wordt voor inflatie. Deze indexatie komt dus boven op de verplichting om het nominale pensioen uit te keren.

Volgens Jack Borremans van LNBB actuarissen en pensioenconsultants stelt de fiscus zich daarbij steeds harder op: 'In de ogen van de fiscus is een waardevast pensioen, hoe onzeker ook, altijd meer waard dan een pensioen dat niet wordt geïndexeerd. En wat is toegezegd moet worden uitgekeerd! De fiscus int bij een waardevast pensioen ook ieder jaar wat meer belasting. Pas als de uitkering wordt gedaan, mag de indexatie ten laste van de winst worden gebracht. In de

opbouwfase mag de pensioen-bv hier fiscaal geen rekening mee houden en zal ze dus deze indexaties uit haar overige reserves moeten realiseren.'

De dga heeft niet de mogelijkheden die pensioenfondsen wel hebben. Er kan niet worden afgezien van indexatie en uitkeringen kunnen niet worden verlaagd. Indexatie zal dan ook grote gevolgen hebben voor de omvang van de verplichtingen en daarmee voor de reserves die er moeten zijn.

Een ander kenmerk van pensioen is dat dit levenslang uitgekeerd moet worden. Hier verschilt het dga-pensioen van het collectieve pensioen, waarbij sterftekansberekeningen worden verdeeld over vele deelnemers. De dga zal dus extra reserve moeten opbouwen om zelf zijn 'langlevenrisico' op te vangen. Hiervoor zit het tij niet mee: het effectieve rendement op Nederlandse staatsleningen is historisch laag. Door de magere rente-inkomsten moet er meer kapitaal aanwezig zijn om de uitkeringen te kunnen doen. Of er moet meer beleggingsrisico gelopen worden. Die drie factoren (schrone fiscale mogelijkheden, langlevensrisico en een lage rentestand) leiden tot een fors hogere verplichting dan het doelvermogen waarvoor fiscaal aftrekbaar mag worden opgebouwd. Bovendien hebben zij tot gevolg dat in de jaren dat het pensioen net is ingegaan, de pensioenverplichting op de balans niet afneemt maar zelfs nog iets toeneemt. Terwijl de uitkeringen wél uit het vermogen moeten worden opgebracht!

De omvang van deze verplichtingen geeft aan hoeveel middelen beschikbaar moeten zijn in de uitkeringsfase. Belangrijk daarbij is de samenstelling van die middelen. De beleggingen moeten liquide zijn, een grote mate van zekerheid bieden over de kasstroom en zo mogelijk ook gelijke tred houden met inflatie. Zeker bij een waardevast pensioen.

Voorals het gaat om liquiditeit zullen de komende periode problemen ontstaan. Ten eerste hebben nogal wat dga's omwille van een goed (verhuur) rendement onroerend goed aangekocht in de bv. Het directe rendement was aantrekkelijk en het pand zou altijd verkoopbaar zijn indien er onvoldoende liquiditeiten in de bv aanwezig zouden zijn. Nu de verhuurbaarheid én verkoopbaarheid tegenvallen, kan de bv in de uitkeringsfase in liquiditeitsnood komen. Ook hebben dga's vaak hypotheek van de bv aan privé verstrekt. Dit is vaak om (goede) rendementsredenen gedaan. Maar zodra de pensioenuitkering ingaat, zullen er liquiditeiten moeten zijn. Zijn deze uitgeleend aan privé, dan kan er ook hier een liquiditeitstekort ontstaan. Herfinancieren bij een bank is op dat moment niet altijd wenselijk of simpelweg mogelijk.

Stel dat een dga jarenlang premie heeft gestort in zijn pensioen-bv. Zijn pensioendoelstelling bedraagt € 1,5 mln. Voor de premies heeft hij enerzijds beleggingspanden gekocht en hier een aantrekkelijke huur uit ontvangen. Anderzijds heeft hij op advies zijn hypotheek bij de bank afgelost en overgesloten in zijn bv. De commerciële waarde van zowel zijn beleggingspanden als de hypothecaire vordering bedraagt € 2 mln. Volgend jaar wordt deze dga 65 jaar. Eindelijk genieten van zijn pensioen. Echter: de helft van de

beleggingspanden staat al twee jaar leeg en de verkoopmarkt voor deze panden is slecht.

Zijn hypotheek zou afgelost moeten worden om zijn pensioen uit te keren, maar dit vermogen is niet aanwezig in privé. Een gesprek bij zijn bank leert dat terug oversluiten naar de bank er niet in zit, het inkomen is te laag. Wat nu? Liquidatieverkoop van de beleggingspanden tegen bodemprijzen? Uitstel vragen bij de fiscus? Daar hoeft hij niet op clementie te rekenen. Een duivels dilemma.

Is er wel vermogen in de pensioen-bv, dan is het mogelijk om het pensioen geheel of gedeeltelijk bij een verzekeraar onder te brengen. Het vooruitzicht van 'lang leven' zal vele dga's hiertoe doen besluiten om zo van de collectiviteit te genieten, ook al gaat dit ten koste van de hoogte van de pensioenuitkering en van het gevoel alles zelf in de hand te kunnen houden.

Zelfs de dga die zijn pensioen in eigen beheer opbouwt, is niet helemaal vrij, want krijgt te maken met een kopschuwe bank. Vanuit de zorgplicht wordt hij geadviseerd of zelfs gedwongen het pensioen uitsluitend in obligaties te beleggen. Voorzichtigheid bij pensioenkapitaal is natuurlijk verstandig, maar belangrijk is ook het gehele financiële plaatje én wensen in het advies te betrekken.

Is er onderdekking van het pensioen dan is dat in eerste instantie een financieel probleem, maar mogelijk ook een fiscaal probleem. Als er niet levenslang kan worden uitgekeerd, hoe lang duurt het dan totdat de bv leeg is? En wat doet de fiscus bij het verloren gaan van zijn claim op de pensioenuitkeringen?

Borremans: 'De fiscus is alert waar het gaat om pensioenen die niet meer uitgekeerd kunnen worden. Daarbij kijkt men naar de ontstaansgeschiedenis van de onderdekking: is het tekort louter door tegenvallende ondernemingsresultaten of beleggingsrendementen ontstaan? Heeft de bv dividend uitgekeerd aan de dga en is dat de oorzaak? Of wordt de toegezegde indexatie niet toegepast? Steeds vaker wordt gesteld dat er sprake is van geheel of gedeeltelijk afzien van pensioen, met alle nare fiscale gevolgen van dien.' Bovendien is de fiscus niet erg geneigd verlaging van de pensioenuitkeringen (zodat langer pensioen kan worden genoten) toe te staan, terwijl dat vanuit -beleggingsperspectief een betere optie zou kunnen zijn.

Deze omstandigheden zijn maatgevend voor de maatregelen die een actieve dga nog kan nemen. Beleggingen liquide maken, meer buffers opbouwen of herverzekeren. En twee keer nadenken alvorens over te gaan tot het uitkeren van dividend uit de pensioen-bv. De dga zal nú moeten handelen om zijn toekomstige pensioen veilig te stellen. Want als het pensioen eenmaal is ingegaan, rest hem weinig anders dan zijn pensioenregeling uit te voeren met de middelen die dan aanwezig zijn.

Illustratie: R. Venke van Geerik

De auteurs werken bij My Private CFO in Den Haag.

De directeur-groot- aandeelhouder kan niet afzien van indexatie of zijn uitkering verlagen

rendement op staatspapier is historisch laag